

HALLRÄSTA INVASIOON EESTISSE 2002/2003. A. TALVEL

Raul Eenpuu & Jaanus Elts

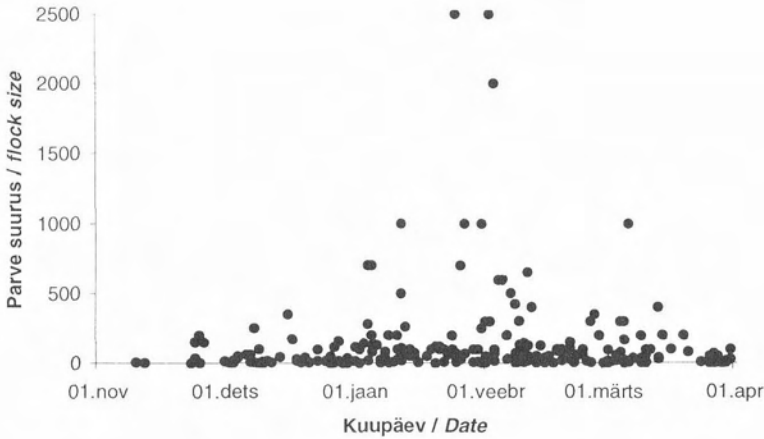
Eesti Ornitoloogiaühing, pk. 227, 50002 Tartu; e-post: raul@jjaani.ee

Kokkuvõte. Artiklis antakse ülevaade 2002/2003. aastal toimunud hallrästaste (*Turdus pilaris*) talvisest sisserändest Eestisse. Invasioon algas novembri lõpul ja kestis märtsi alguseni, suurimaid parvesid (kuni 2500 lindu) vaadeldi jaanuaris ja veebruari esimesel poolel. Talilinnuloenduste andmete kohaselt on tegu viimaste aastakümnete suurima invasiooniga, kuid 2003. aastal pesitsevate hallrästaste arvukuse suurenemist ei täheldatud.

Hallrastas (*Turdus pilaris*) on Eestis kõikjal levinud sage haudelind, arvukas läbirändaja ja väga kõikuva esinemissagedusega talikülaline. Sügisränne algab Eestis augusti teisel poolel ja jätkub oktoobri lõpuni või isegi novembri alguseni, kuid invasiooniaastatel võivad hallrästad hiljem taas suurte parvedena ilmuda (Rootsmäe & Veroman 1974). Invasioonilindude viibimine sihtlalal piirdub enamasti nädalate või kuudega, seejärel rännatakse lähtealale tagasi (Kumari 1975). Käesolevas artiklis anname ülevaate 2002/03 aasta talvel toimunud hallrästaste invasioonist Eestisse tuginedes peamiselt EOÜ ornitofenoloogilise projekti käigus kogutud andmetele. Kaasatud on ka teisi asjakohaseid vaatlusi linnuhuvilistelt, internetist ja ajakirjandusest ning võrdlusmaterjali talilinnuloendustest.

2002. aasta sügisel lõppes Eestis hallrästaste ränne oktoobrikuu lõpul. Ida-Virumaal vaadeldi viimast salku 11.10, Järvamaal 25.10 ja Võrumaal 27.10. Üksikuid linde kohati mitmel pool Eestis ka novembri esimestel dekaadidel. Kõige hiljem fikseeriti rände lõpp Saaremaal Sõrve säärel 17.11 viimase suurema parve (300 is.) ülelennuga (M. Martinsoni teade).

Hallrästa invasiooni alguseks 2003. aastal võib pidada novembri lõppu. 24.11 vaadeldi Lääne-Virumaal 150 ja Pärnumaal 40 lindu. Järgmisel päeval loendati Sõrve säärel 200 saabunud hallrästast. Kuni aasta lõpuni kohati rohkeid väiksemaid salku (20–50 lindu) ja üksikuid suuremaid parvi üle Eesti. Lindude arvu järsk tõus toimus 2003. aasta algul (joonis 1). 05.01 vaadeldi Kuivastus (Saare maakond) mitut 30–300 isendilist ja üht 700 linnulist parve (U. Paal ja M. Ots). Jaanuarikuu esimesel dekaadil tehti üle Eesti hulgaliselt vaatlusi, kuigi kogumid ei olnud enamasti suured. Jaanuari keskpaigaks oli M. Ellermaa andmetel põhja poolt jõudnud suur mass hallrästaid Soome lahe kaldale.

Joonis 1. Hallrästaparvede esinemine Eestis 2002/03 talvel.

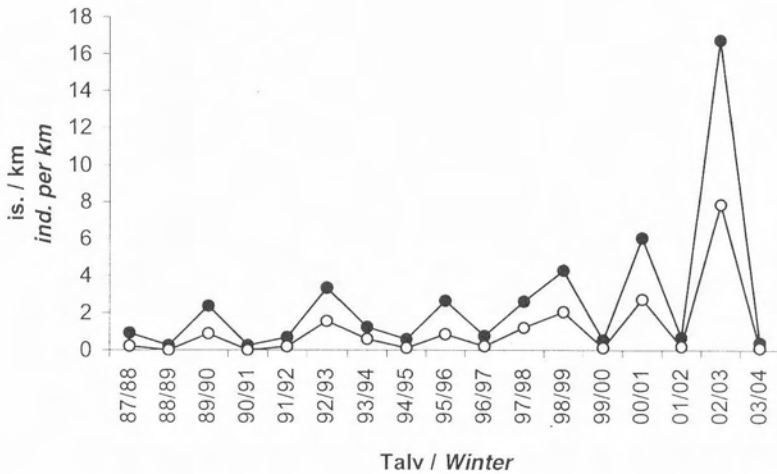
Figure 1. Occurrence of Fieldfare flocks in Estonia in winter 2002/03.

Peagi võis ka Eestis kohata juba paari tuhande linnulisi hiigelparvi – 25.01 Tõrva lähedal Valgamaal (R. Mikk, O. Merivee), 02.02 Nõo lähedal Tartumaal (U. Paal, M. Ots, I. Kalamees), 03.02 Tartu juures (L. Luigujõe). Hallrästaste arv suurenes jaanuari lõpul näiteks Saku kandis (Harjumaa) iga päevaga (P. Tarlap) ning veebruari algul täheldati Tapal (Lääne-Virumaa) tõelist “hallrästauputust” (M. Uustal). Ehkki Saaremaal kohati rästaparvi tunduvalt sagedamini kui Kagu-Eestis (U. Paal, M. Ots, I. Kalamees, M. Muts), puudusid seal hiiglasuured kogumid ning Sõrve linnujaamas päevas kohatud lindude arv jäi mõnesaja piiresse (M. Martinson). Suuri parvi nähti veebruari teise dekaadini, edaspidi jäi isendite arv parvedes reeglina alla 400. Märtsikuus vaadeldud hallrästad pandi kirja juba läbiringajadena.

Hallrästaste invasioonid Eestisse ja naaberladele toimuvad tavaliselt aastatel, mil liigi meil peatumist soodustab rikkalik pihlakamarjade saak (Kumari 1975). Erakordselt palju leidus pihlakaid vaatlejate andmetel ka 2002. a. ning marju jätkus lindudele kuni 2003. a. märtsini. Viimati on suuremat hallrästa invasiooni Eestis kirjeldatud 1964/65 a. (Rootsmäe & Veroman 1974, Kumari 1975). Kokkuvõtavad kirjutised hilisemate aastate kohta paraku puuduvad ning vastavat infot ei leidunud ka alates 1980. aastatest kogutud

EOÜ fenoprojekti vaatluste seast. Ehkki invasioonilinde ei saa fenoandmetes alati eristada läbirändajatest, viimastest lahkujatest ja talvitujatest, pole tõenäoline, et suurem invasioon oleks jäänud kõigil fenovaatlejal märkamata.

Täpsemat infot on meie talikülaliste kohta kogutud alates 1987. aastast talilinnuloenduste käigus (Elts 1995, 2001). Seitsmeteist aasta jooksul võib hallrästa talvises esinemises täheldada küllalt korrapärast tsüklilisust, samas on märgatav hallrästa talvise arvukuse üldine tõusutrend (joonis 2). Näiteks arvestades vaid neid loendusradasid, kus liiki kohati, on tõusutrend (r) 0,42 ning kõigi radade ulatuses 0,43. Selle andmerea jälgimisel on ilmne, et hallrästa arvukas esinemine 2002/2003. aasta talvel on tõesti olnud märkimisväärne.

Joonis 2. Hallrästa arvukus talilinnuloendustel 1987/88 – 2002/03. Mustad punktid tähistavad arvukust radadel, kus liiki kohati, valged punktid kõikidel radadel.

Figure 2. Numbers of the Fieldfare in winter counts in 1987/88 – 2002/03. Black dots represent the transects where the species was observed, white dots indicate all transects.

Kuigi on teada, et talvine invasioon on suurendanud mõne linnuliigi suvist arvukust järgnevatel aastatel (Leibak 1988), ei olnud käesoleval juhul seda märgata. Fenoprojektis osalejate tähelepanekul jäi hallrästa pesitsusaegne arvukus 2003. a. tavapäraseks (A. Arro, T. Belimova) või täheldati isegi mõningast vähenemist võrreldes mullusega (T. Timm). Ka haudelindude punktloenduste projekti andmetel ei olnud hallrästa arvukus 2003. a. varasemast kõrgem (A. Kuresoo info).

Autorid tänavad kõiki EOÜ fenoloogiaprojekti vaatlusvõrgus osalejaid, kelle andmeid on kokkuvõtte kirjutamisel kasutatud. Erilise tänu pälvivad Arne Arro, Tiiu Belimova, Endel Edula, Kairi Kadarpik, Andres Kuresoo, Vello Keppart, Rein Kirst, Mati Martinson, Uku Paal, Vello Tarning, Eet Tuule, Meelis Uustal, Steve Sild ja Anu Soon, kelle täiendav informatsioon oli oluliseks abiks kirjutise viimistlemisel.

Invasion of the Fieldfare to Estonia in winter 2002/03

The overview of a Fieldfare *Turdus pilaris* invasion to Estonia in winter 2002/03 is based on ornithophenological data collected by the members of the Estonian Ornithological Society. In autumn 2002, rowanberries were extremely abundant. Invasion of fieldfares started in the last decade of November and lasted till the beginning of March. Largest flocks (up to 2500 birds) were seen in January and in the first half of February (Figure 1). According to the monitoring of winter land birds in Estonia, the 2002/03 invasion was the largest during the last decades (Figure 2). The numbers of breeding Fieldfares did not increase in 2003.

Kirjandus. Elts, J. 1995. Maismaa talilindude loendus Eestis aastatel 1987–1994. *Hirundo* 1995 (1): 1–16. — Elts, J. 2001. Maismaa talilindude loendustest 1987/88–1998/99. *Hirundo* 14: 67–84. — Kumari, E. 1975. Lindude ränne. Valgus, Tallinn. — Leibak, E. 1988. Kümme aastat Sõrve sääre linnujaama. *Eesti Loodus*. 11: 717–720. — Rootsmäe, L. & Veroman, H. 1974. *Eesti laululinnud*. Valgus, Tallinn.